

„NON SIBI, SED OMNIBUS”

Възрастният като обучаващ се. Проблеми в обучението на възрастните.

***Доц. д-р Здравка Радионова, дм
Медицински университет – Плевен***

Разлики между децата и възрастните

1. Възраст и физиологичните белези – не са само те. **Поведение**

- При децата – спонтанно
- При възрастните – осъзнато **НО!** *Често деца се държат и разсъждават като възрастни и обратно*

2. Решение да учат или не:

- Постъпките на възрастните са мотивирани. Изборът на решение е **мотивиран. Ученето е личен избор**. Оценява се личната изгода, вътрешно осъзнати потребности, потребност да общуват, стремеж да постигнат степен на финансова независимост, степен на самостоятелност
- При децата решението да учат се взема от родителите, от възрастните. Не случайно децата ги наричат в педагогическата литература „пленено ято“

Разлики между децата и възрастните

(продължение)

3. Личности

- децата са зависими личности
- възрастните – независими, саморъководещи се личности

4. Роля на опита

- при децата: малък опит,
- при възрастните по-голям жизнен опит (положителен или отрицателен).
- Методи, техники, подходи, форми на обучение трябва да бъдат съобразени с това

5. Отговорност и готовност за учене

- При децата: когато им се каже да учат
- При възрастните: по-висока

Разлики между децата и възрастните

(продължение)

6. Ориентация за учене

- при децата: предметно ориентиран учебен процес, центриран към преподавателите
- При възрастните: интегрирано, центрирано към обучаваните

7. Мотивация за учене

- при децата под външен натиск (съревнование с други деца, материални стимули)
- При възрастните: когато имат нужда от знания, необходимост от самоусъвършенстване, самоутвърждаване (вътрешни стимули) и външни стимули (независимост, по-висока заплата, по-добри условия на живот, повече възможности и т.н.)

Изисквания към провеждане на занятия с възрастни

- ❑ **Андрагогия (андрагогика)** – наука и изкуство за обучението и образованието на възрастните. В широк смисъл на думата понятието „възрастен“ включва хората от 18 год. до края на живота им (според други автори до 65 г.)
- ❑ **Педагогиката** разглежда учащия се като пасивен приемник на педагогически адаптиран социален опит
- ❑ Разлика между андрагогически и педагогически модел на обучение

Технология на обучение

- ❑ **Определение:** система от научнообосновани действия на участниците в процеса на обучение
- ❑ Същността и основните характеристики на технологията на обучението се определят от характера на отношенията между неговите субекти
- ❑ На тази основа се различават 2 модела на обучение: **педагогически** и **андрагогически**
- ❑ Нетрадиционните дидактически технологии се наричат иновационни

Педагогически модел

- ❑ Преподавателят изпълнява водеща роля, а обучаваните са изцяло зависими от него (пасивни участници)
- ❑ Преподавателят определя целите, съдържанието, формите, методите, средствата и източниците на обучение
- ❑ Учащите се не участват в планирането, осъществяването, оценяването и корекцията на процеса на обучение
- ❑ Основна цел на обучаваните е да възприемат и усвояват знанията, предлагани от преподавателя
- ❑ Това е **обучение, ориентирано към преподавателя, центриран към преподавателя подход**

Андрагогически модел

- ❑ Обучаващият се играе основна, водеща роля в учебния процес
- ❑ Той има определен опит (социален и професионален)
- ❑ Върху учебната му дейност влияят различни фактори – времеви, битови, социални, професионални
- ❑ Това е причината процесът на обучение на всички етапи да се организира като съвместна дейност между него и преподавателя: планиране, реализация, оценяване и при необходимост – корекция
- ❑ Това е **обучение, ориентирано към обучавания**

Андрагогическият технологичен модел на обучение е по-ефективен при наличие на:

- високо самосъзнание, отговорност, готовност за самостоятелна и съвместна учебна дейност
- висока мотивация за постигане на целите
- жизнен опит – по-полезен ще бъде на самия себе си и на останалите участници в учебния процес
- желание за по-интензивно обучение с незабавно прилагане на усвоеното в практиката

Особености на андрагогическия процес

Според П. Петров и М. Атанасова, 2001:

- ❑ Учебното съдържание и техологията на обучение се обсъждат с учащите се като **равнопоставени партньори**
- ❑ **Ученето е личен избор**, а не задължение
- ❑ **Ученето е проблемно-ориентирано** – акцентът се поставя върху ученето с цел откриване, а не върху овладяването на готови знания и опит
- ❑ **Насочен е към формулиране и разрешаване на учебни и научни проблеми** – представяне и защитаване на различни позиции, търсене на отговори и алтернативи
- ❑ **Практическа приложимост на усвоените знания** – практиката служи като критерий за проверка на усвоените знания. Създаване на условия за прилагане на теоретичните знания в конкретни ситуации (решаване на казуси, задачи, упражнения за попълване на схеми, диаграми, таблици, тестове за самооценка и др.)

Особености на андрагогическия процес

(продължение)

- ❑ За него са характерни **индивидуалната и групова отговорност за ученето**
- ❑ **Диалогът е една от най-важните особености** на този процес – основна роля играе умението да се изслушва другия: да се чуе другия, да се разбере и да се изрази позиция
- ❑ Андрагогическият процес **изисква равнопоставеност между членовете на групата**
- ❑ Характеризира се с **откритост, доверие, загриженост и ангажираност** – предпоставка за положителен творчески дух и сътрудничество
- ❑ Отличава се с **взаимно уважение; зачитане на различните мнения, позиции и чувства**
- ❑ Важна особеност са **интегративността на мисленето и ученето**

Характеристики на ученето на възрастните

Възрастният като обучаващ се

При обучение на възрастни трябва да се имат предвид **особеностите на ученето на възрастните**. Основни характеристики са:

- искат да използват наученото колкото се може по-скоро;
- обичат да решават проблеми, а не да учат факти;
- учат най-добре, когато сами определят темпото;
- имат повишена мотивация, когато сами си определят учебните цели;
- искат да знаят как се справят.

Стандарти за обучение на възрастните

1. Комуникативни умения

- четене с разбиране
- писмено изразяване на идеи
- активно слушане
- критично наблюдение

2. Умения за вземане на решения

- решаване на проблеми и дефиниране на решения
- планиране

3. Междудличностни умения

- работа в екип
- протекция и упражняване на влияние
- разрешаване на конфликти и договаряне
- ръководене на другите

4. Поемане на отговорност за собственото учене

5. Учене чрез изледване

6. Рефлексия и оценяване

Нетрадиционни интегративни технологии за обучение на възрастни

В андрагогическата литература се отделя особено внимание на:

□ **Модулното обучение** - самостоятелна част от процеса на обучение със собствени програма, цели, методи; осигурява индивидуализация на обучението

□ **Концентрираното обучение** - задълбочено изучаване на учебния материал чрез обединяването му в учебни блокове

□ **Продуктивно обучение** - обучение чрез действия на работни места извън училището; трудово училище в реални условия; контракт (договор) между обучаващ, обучаван и мястото на практиката; самостоятелно учене, групово учене

□ **Проблемно-базирано обучение**

□ **Активното обучение** или **активно-творческо обучение**. Някои автори наричат активно само **контекстното обучение**

Особености на активното обучение

- ❑ активизиране на мисленето на учащия се (независимо от неговото желание)
- ❑ повишена мотивация за учене
- ❑ постоянно взаимодействие между обучавани и обучаващи се на базата на правата и обратната връзка
- ❑ съзнателност и инициативност от страна на учащите се

Проблеми в обучението на възрастните

- ❑ **Възрастните учат различно от децата**
- ❑ **Проблеми в подбора на методи за обучение** на възрастни. Да не се забравя, че възрастните са автономни (независими учащи)
- ❑ **Метакогниция, мотивация и самодисциплина** – да се поддържат непрекъснато
- ❑ Създаване на **стимулиращ микроклимат**
- ❑ Възрастните **напредват чрез оценяване** на техните усилия – да се осигури постоянно оценяване и самооценяване
- ❑ **Делегиране на отговорности** на обучаващите се; Образованието, ученето през целия живот (**LLL**)

Подбор на методи за обучение на възрастни

- ❑ **Активизиращи методи**
- ❑ **Нетрадиционните учебни методи** активират познавателната и професионалната активност на студентите
- ❑ Създават възможности за самообучение, самоконтрол и саморегулация на обучението
- ❑ Подходящи са за обучение на възрастни

Учене през целия живот

- ❑ Обхваща всички целенасочени дейности, осъществявани през целия жизнен цикъл **с цел подобряване на знанията, уменията и компетенциите**
- ❑ Непрекъснато образование – образование през целия живот, перманентно образование – задължително условие за поддържане и усъвършенстване квалификацията на специалистите
- ❑ В медицинското образование това се осъществява чрез:
 - специализации по СДО,
 - курсове по СДО,
 - конгреси, конференции, научни сесии,
 - индивидуално обучение и др.

☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞

Технологии за обучение на възрастни. Методиката „Работа в малки групи“ – дидактическа характеристика

*Доц. д-р Здравка Радинова, дм
Медицински университет – Плевен*

Малките групи

- **Малките групи** са част от социалната среда, в която се осъществява човешката дейност (жизнена и професионална)
- Малката група от хора определя социалното поведение, мотивите за извършване на дадена дейност, и формирането на личността на човек
- **Брой студенти:** 2 – 10, оптимално от 5 – 8, най-добре 5 - 6

Видове малки групи

Според Л. Десев малките групи биват:

- **В зависимост от устойчивостта по време на функциониране**
 - временни
 - относително постоянни
- **В зависимост от степента на интеграция**
 - сплотени
 - слабо сплотени
 - конфликтни
- **В зависимост от взаимоотношенията помежду им**
 - интравертни - ориентирани „навътре“
 - екстравертни - ориентирани „навън“

Роля на преподавателя в малката група

- **Предварителна подготовка на методически материали** - учебни задачи, тестове и др.
- **Играе ролята на модератор**
- **Стимулира търсене на нестандартни решения**
- **Насочва групата към дискусия чрез търсене на решения с аргументи.** Използват се следните методи: проблемно обучение, решаване на ситуационни задачи, игра на роли, беседа, дискусия, „мозъчна буря“, дебат, рационална работа с учебник, книга и друга помощна литература, работа в малки групи и др.

Дидактически материали

Дидактическите материали, които се използват изискват да са с добре дефинирани учебно-възпитателни цели

- Могат да се използват самостоятелно в отделен курс или част от курс или могат да допълват традиционното обучение
- Биват:
 - материали за самостоятелно учене
 - клинични задачи, проблемни ситуации или казуси
 - учебни материали за развиване на специфични умения и навици – модели, мулажи, симулации
 - специално подготвени проблеми за групова дискусия или ролеви игри

Фази на груповия процес

Динамика

- **Формиране** – събиране на групата, запознаване. На всеки етап, при включване на нови членове в групата, се налага връщане в първа фаза
- **Разпределяне** – изясняване на ролите в групата и целите – на всеки етап при възникване на конфликт и борба за надмощие/власт, се налага връщане в тази фаза
- **Насочване** – определят се правила за групова работа – недостатък в работата на модератора налага връщане в тази фаза
- **Действие** – работа по конкретни задачи за постигане на целите, развитие на участниците
- **Разпадане** на групата

Проблеми при работата в малки групи

В една група – лидер, последователи, опозиция, напълно безразлични

- Идентифициране на проблемите в групата
 - Съпротива
 - Пасивност
 - Напрежение
 - Конфликтност
 - Борба за власт/надмощие: лидер – интелектуален и емоционален
 - Други
- Разрешаване на проблемите
- Власт и авторитет в групата

Форми на съпротива

- **Конкуриране** (съперничество) – студентите помежду си или с преподавателя
- **Съглателство** – последователите, без инициатива, присъединяват се към лидерите
- **Саботаж** – нарушаване на правилата за работа, отклоняване на вниманието на групата, задаване на безсмислени въпроси
- **Мълчание** – безмълвие – лъжлива представа за значимост изгражда
- **Мислене** (разсъждаване) – прикрива се невъзможност за адекватен отговор, реакция
- **Действие** (активност) – недообмисляне, липсва прецизност

Работата в малки групи създава условия, но и изисква от обучаваните

- **по-висока активност за учене, мотивация за учене**
- **формира навици и умения за работа в екип**
- **индивидуална отговорност в груповата работа**
- **изгражда умения за критично мислене и решаване на проблеми** (професионални, клинични, медицински, здравни)
- **формира навици за непрекъснато учене и поемане на отговорност за собственото учене** (това заляга в основата на СДО и идеята за непрекъснатото медицинско образование)
- **изгражда личностни качества**
- **способности за извършване** на различни по сложност и **разнообразни учебни дейности** в рамките на едно учебно занятие
- **формира умения за общуване** (комуникативни умения)

Предимства на методиката „работа в малка група“

- В сравнение с традиционните дидактически технологии тя дава възможност за:
 - използване на програмирани учебни материали
 - индивидуален подход на обучение
 - работа със собствен темп и план
 - обективна оценка и самооценка на учебните резултати
 - интензифициране на учебния процес
 - повишаване качеството на подготовка на здравните кадри

Други технологии за обучение на възрастни. Въведение

- В световен мащаб съществува голямо разнообразие от модели на медицинско образование. **Класическият вариант е предметната система на обучение, при която всяка дисциплина от учебния план се изучава самостоятелно**, в определен минимален хорариум и регламентирано време за практическо обучение
- Използват се **различни подходи** за структуриране на учебния план и обучението на студентите, **всеки с различна практическа стойност и резултатност**
- След появата на първите иновационни методи на обучение в края на 60-те години, ежегодно техният брой и разнообразие прогресивно се увеличават
- **Всяка образователна технология има своите предимства и недостатъци**. Балансът между традиционното обучение за овладяване на информационната база знания и иновационните подходи за изграждане на клинично мислене и навици за безпогрешни професионални действия е стратегията за повишаване качеството на висшето медицинско образование

Други технологии за обучение на възрастни

- **Проблемно-базирано обучение (Problem-based learning – PBL)** – в МУ-Плевен от 2001 г. хибридна програма – съчетание на най-доброто от традиционния и иновационния формат
- **Ориентирано към общността обучение** - учебна програма с фокус върху групите в общността и отделните хора, като взема под внимание здравните им потребности
- Програми, изградени на:
 - базата на изисквана компетентност (Competency-based Curriculum)
 - на самообучение (Self-Directed Learning Programs)
 - медицинско образование, базирано на най-добрите доказателства (Best-Evidence Medical Education)
 - базирано на задачи обучение (Task-Based Learning)
 - базирано на симптомни обучение
 - образование, базирано на резултатите (Outcome-Based Education)
 - обучение, базирано на портфолио (Portfolio-Based Learning) и още много други

Други технологии... (продължение)

- Съвременните образователни технологии – **интерактивни**. Биват: лице в лице или оснавани на технологиите
- Развитието на технологиите доведе до **промени в традиционната учебна среда**
- Цифровите технологии не са напълно интегрирани в преподаването и ученето
- Преподавателите и студентите – недостатъчна подготовка, с пропуски в компютърната грамотност и информационните технологии
- Съществуват **три типа среди за обучение: традиционна, асинхронна електронна учебна среда и синхронна електронна учебна среда** (възрастните се чувстват по-спокойно в традиционната учебна среда)

Асинхронна електронна учебна среда

Предимства

- Преподаватели и студенти участват независимо от място и време
- Достъп до голямо количество информация
- Мотивацията за учене на студентите се повишава чрез използване на медийни инструменти
- Учебните курсове – непрекъснато обновяване и др.

Недостатъци

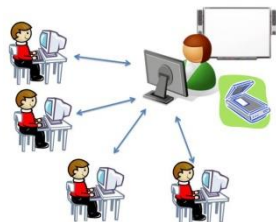
- Ниска самодисциплина на обучаваните, пасивност
- Здравословни проблеми – на едно място, принудителна поза, влошено зрение
- Липса на възпитателния компонент на обучението и социален контакт
- Финансови инвестиции за създаване на Интернет платформа и др.

Синхронна електронна учебна среда

Предимства

- Независимо от мястото, на разстояние
- Интерактивност - взаимодействие

Недостатъци

- Необходимост от високоскоростен Интернет
- Студентите - оборудвани с компютри или други дигитални устройства
- Загуба на файл при прекъсване, нестабилна Интернет връзка
- При използване на Zoom и други безплатни версии на платформи – ограничение при провеждане на сесия (40 мин, брой участващи, невъзможност за рисуване и чертаене на схеми)

Сингапур забрани Zoom за дистанционно обучение

Причината е т. нар. зуумбомбардиране, при което в чат с ученици се изпращат голи снимки, обиди и друго неприлично съдържание

Клуб Z | Технологии
18.04.2020, 12:31 ч.

Дистанционно обучение

Дистанционно обучение (Distance learning) – в медицината ограничено използване (умения и навици не могат да се усвоят). Образователният опит се предава от преподавателя към студентите от различно място. Използва неинтерактивни материали (печатни материали), средства за компютърно обучение, видеоконференции. Обучение чрез сателит, видео, мултимедийни техники и др.

- **Синхронни технологии** – телефон, видеоконференции, веб-конференции връзки и управление на екрана
- **Асинхронни технологии** - онлайн платформи, комуникации (електронна поща, форуми), по-стари технологии (аудиокасети, печатни материали, гласова поща, факс), видео
- **Видове курсове за дистанционно обучение** –
 - Кореспондентско обучение, чрез обикновена поща;
 - Интернет провеждани;
 - Излъчвани – съдържанието е представено чрез радио и телевизор,
 - CD-ROM, в който студентът да взаимодейства с компютърното съдържание, съхранявано на CD-ROM

Компютърно и електронно обучение

- Компютърно обучение** – необходима е компютърна грамотност, знания в областта на информационните технологии, информатиката – за затвърждаване на знания, самоконтрол, самооценка, текущ и краен контрол и оценка, инструктаж за работа в практически занятия
- Електронно обучение** (*e-learning*) – учене, подпомогнато от използването на информационните и комуникационни технологии. Образование чрез интернет, мрежа или компютър, аудио или видео устройства, дигитализация - електронни материали учебници, тестове, задачи, клинични случаи. Възможност за обмен на голям обем знания и материали като използва компютрите за мултимедийна работа, електронна поща и видеоконферентни връзки

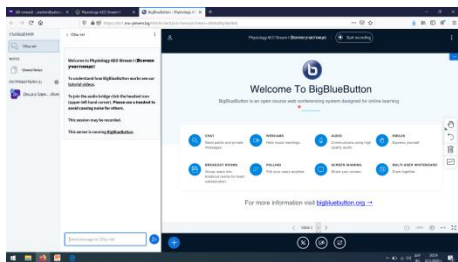
Компютърно и електронно обучение (продължение)

Електронното обучение бива:

- **„смесено“ обучение (blended learning)** - интегриране на информационни и комуникационни технологии в традиционен формат на обучение
- **„дистанционна форма на електронно обучение“** или **„дистанционно електронно обучение“** - при доминиране на онлайн елементите в обучението

□ Уеб базирано обучение (Web-based learning) и онлайн обучение (Online learning) - Уеб базираното обучение е електронно обучение, като Мрежата е преносната среда на учебното съдържание. Изисква учебният материал да бъде изработен, представен и достъпен в електронното пространство чрез вътрешни и външни информационни мрежи – Intranet и Internet. Уеб браузър за визуализиране. Сърфирането в мрежата определя ученето като уеб базирано. Ако учебното съдържание е на CD-ROM за ученето не е необходим достъп до Интернет

Виртуална класна стая

- Синхронно обучение (студенти и преподаватели по едно и също време влизат в класната стая, осъществяват комуникация)
- Онлайн учебна среда
- Аудио запис на лекция или видео лекция, може да се преглежда многократно, по всяко време

У С Л О В И Я З А Е Ф Е К Т И В Н О С Т Н А
О Б У Ч Е Н И Е Т О

Условия за ефективност на обучението

Фактори за определяне ефективността от обучението на пациента и/или неговите близки

- Изходните знания, които притежава пациентът
- Мнението или отношението на човека към това, което му е необходимо да знае и в последствие да промени
- Миналият опит
- Желание и готовност за обучение
- Способности за обучение
- Обкръжаваща обстановка

Условия за ефективно обучение на пациент и/или неговите близки

- Наличие на ясна цел и мотивация за придобиване на знания
- Доброжелателно отношение на сестрата към обучавания
- Създаване на асоциативна връзка между наличните знания и опит и новата информация
- Практическа обработка на получените знания

Умения на акушерката за ефективно обучение

- ❑ Използва техники за активно общуване
- ❑ Изслушва внимателно
- ❑ Търпеливо се отнася с пациента и/или неговите близки
- ❑ Изказва похвали за постигнати успехи в обучението
- ❑ Прави почивки, ако пациентът не се чувства добре